

Õiguskantsler

Margit Aava
Juhataja
SA Haraka Kodu
harakakodu.sa@gmail.com

Meie 04.09.2023 nr 7-9/231164/2304485

Kontrollkäik Haraka Kodusse

Austatud Margit Aava

Õiguskantsleri nõunikud kontrollisid 31. jaanuaril 2023 ette teatamata SA Haraka Kodu (edaspidi hooldekodu) tegevust ja hooldekodus viibivate inimeste elamistingimusi.

Haraka Kodu kolmes peremajas elab kokku 27 intellekti- ja liitpuudega täisealist inimest. Ruumid on heas korras, avarad ja vabalt ligipääsetavad. Hoolealustele pakutakse mitmeid teenuseid ja tegutsemisvõimalusi ning soodustatakse isetegemist. Töötajaskond on ühtehoidev ning hoolealuste vajaduste ja võimetega kursis, eestkostjatega on hea koostöö.

Päevasel ajal töötavad hooldekodus kuus tegevusjuhendajat (igas peres kaks), muusikaõpetaja, massöör ja terapeutid. Öösel on igas peres üks tegevusjuhendaja. Hooldekodu töötajatele pakutakse koolitusi ja ühisüritusi, olemas on vajalikud abivahendeid.

Eraldusruumi ega abi kutsumise seadmeid majades ei ole. Mõnes olukorras on töötajad pidanud inimese tema tuppa lukustama. Kontrollkäigu ajal oli võimalik majadesse vabalt siseneda ja ka sealt väljuda. Videovalvet kasutatakse ühisruumides ja magamistubades, aga valvekaamera pilti pidevalt ei jälgita. Õiguskantsler palub hooldekodul üle vaadata töökorralduse ja rõhutab, et inimese eraldamiseks võib kasutada ainult selleks ette nähtud nõuetekohast ruumi.

Probleeme on õendusabiteenuse osutamisega. Teenust osutab üks õde osalise tööajaga hooldekoduga sõlmitud töölepingu alusel. Õendusabiteenus ei ole seadusega nõutud ulatuses kättesaadav. Sellega, et tegevusjuhendajatel on võimalik õelt telefonitsi nõu küsida, ei saa tagada seadusega nõutavat õendusabi. Õe töö ei olnud korrektselt dokumenteeritud. Iseseisva õendusabi osutamiseks peab olema tegevusluba, mida Haraka Kodul ei olnud. Õiguskantsler palub tagada elanikele nõuetekohane õendusabi.

Õiguskantsleri nõunikud tegid koos tervishoiuekspertidega ringkäigu hooldekodu ruumides, tutvusid asutuse dokumentidega ning vestlesid töötajatega.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Olmetingimused ja elukorraldus

Haraka Kodu osutab ööpäevaringset erihooldusteenust raske ja sügava intellekti- ja liitpuudega inimestele. Kontrollkäigu ajal elas hooldekodus 27 (sh 24 äärmusliku abi- ja toetusvajadusega) inimest. Sooja tunde jättis see, et töötajad kutsusid hoolealuseid meie noorteks.

Hooldekodu koosneb kolmest pereüksusest, igas neist elab üheksa inimest. Igal inimesel on oma tuba, kahekohalistes tubades elavad vanemate soovil koos õed ja vennad. Tubade sisustuse on korraldanud lapsevanemad ja eestkostjad ning see jättis koduse mulje. Ruumid olid tänapäevased, heas korras ja puhtad. Voodipesu oli puhas, pesu pestakse kohapeal. Tualett- ja duširuumid asuvad peremaja esikus ja enamiku tubade juures. Liikuda saab ka abivahendiga, sest ukseavad on laiad ja lävepakuta, ruumid on avarad ja majadesse on ehitatud kaldteed. Igal perel on ühine televiisoriga puhkeala. Kuna inimesed elavad hooldekodus pikka aega, tulebki neile luua seal kodune õhkkond. Ka Piinamise ja Ebainimliku või Alandava Kohtlemise või Karistamise Tõkestamise Euroopa Komitee (CPT) on öelnud¹, et meeldiv keskkond on hoolekandeaasutuse elanikele oluline.

Hooldekodul on Salu Kooliga ühine õueala, kus on muu hulgas liivakast ning ronimisvahendid ja kiiged. Hooldekodu elanikud võivad sellel õuealal käia hommikuti ja pärast kella 16. Selleks, et hooldekodu elanikel oleks ka päevasel ajal võimalusi õues aega veeta, on nende vanemad eraldi tagahoovi alale toonud linnusöögimaja, kiige ja batuudi. Rõõmustab see, et eestkostjad tunnevad siirast huvi noorte käekäigu vastu ja teevad hooldekoduga tihedat koostööd.

Päevakava täitmine sõltub töötajate sõnul elanike meeleolust ja tervisest. Aega veedetakse peretoas. Eesmärgiks on seatud, et iga päev peab õues käima, aga kedagi ei viida välja, kui ta seda ei soovi (päevikus puudus mõne päeva kohta õues käimise märged). Olemas on tõukekelgid ja rattad, tehakse väljasõite (loomaaeda jm), spordipäevi, ühisüritusi (nt saalis on etendused, toimuvad kinohommikud ja diskoõhtud). Kasutatakse kohapealset tunnetustuba, õppekööki ja soolakambrit. Lähedastega suhtlemiseks kasutavad hoolealused peremaja telefoni ja kokkuleppel hooldekoduga käivad ka vanematekodus. Külustuspiiranguid ei ole.

Tegevusjuhendajad soodustavad hoolealuste võimetekohast isetegemist: näiteks lubatakse neil aiamaal toimetada, lauda katta ja pesu kuivama panna, oma tuba korrastada. Elanikud vajavad abi söömisel (sh eri- ja lisatoit), pesemisel (vähemalt kord nädalas vannis käies) ja liikumisel ning osa neist kasutab mähkmeid (vahetatakse vähemalt kolm korda päevas). Haraka Kodu muusikaõpetaja ja massöör pakuvad teenuseid kõigile hooldekodu elanikele. Benita Kodu kaudu osutatakse mitmesuguseid teraapilisi teenuseid vastavalt hoolealuste rehabilitatsiooniplaanidele.

Väärrib kiitust, et hooldekodus on loodud head elamistingimused ja eestkostjatega tehakse tihedat koostööd. Elanikele pakutakse võimetekohast tegevust ja vajalikke teenuseid. Õiguskantsler soovib hooldekodul läbi mõelda lahendusi juhuks, kui senisel viisil enam lisateenuseid pakkuda ei saa ja vanemate pakutav tugi väheneb.

Töötajad ja turvalisus

Öösiti on igas peres tööl üks ja päevasel ajal kaks tegevusjuhendajat. Töötatakse vahetustega (24, 14 või 13 tundi). Igal inimesel on tegevusjuhendajate seas tugiisik, kes teda abistab, jälgib tegevusplaani täitmist ja seda, kas jätkub ravimeid, riideid ja hügieenitarbeid. Peale selle hoiab tugiisik ühendust elaniku, eestkostja ja hooldekodu vahel. Lisaks töötavad hooldekodus muusikaõpetaja ja massöör. Ka osutavad seal teenust loov- ja tegevusterapeutid.

¹ Nt CPT [2008. a Leedu visiidi raport](#), p 96.

Suurel osal tegevusjuhendajatest oli läbitud seadusega nõutud koolitus sügava liitpuudega inimestega töötamiseks ([sotsiaalhoolekande seaduse](#) (SHS) § 86). Hoolekodu pakub oma töötajatele mitmesuguseid koolitusi ja soodustab nendel osalemist. Töötajatele korraldatakse ühisüritusi ja nad saavad oma töös kasutada hoolealuste vajadustest olenevalt abivahendeid: näiteks ratastoole, tõstukeid, libilinu, seljavööd ja isikukaitsevahendeid.

Töötajaskond on ühteheidev. Murekohana toodi välja ületunde ja töötajate puudust, ka uute töötajate koolitamist. Ehkki kontrollkäigu ajal oli hoolekodus tegevusjuhendajaid tööl rohkem, kui seaduses toodud [miinimumnõuded ette näevad](#) (SHS § 104), ei pruugi see olla piisav igas olukorras turvalisuse tagamiseks ja selleks, et kõigi hoolekodus viibivate inimeste vajadustega oleks võimalik arvestada.

Haraka Kodu hoolealused on pikka aega koos elanud ja omavahelised suhted on head. Töötajate sõnul tuleb mõnikord ette ka ootamatut käitumist, aga vägivaldseid elanikke hoolekodus pole. Majades ei ole abikutsenuppe ega eraldusruumi. Juhataja selgitas, et elanike tervislik seisund ei võimalda neil aru saada abikutsenupu vajadusest. Ta lisas, et eraldusruumi pole vaja olnud, sest elanikud on piisavalt ravimitega toetatud ning ei ohusta ennast ega teisi. Töötajad märkisid, et ööd mööduvad tavaliselt rahulikult, ja selgitasid, et iga inimese kohta on olemas teave selle kohta, kuidas on võimalik teda kõige paremini rahustada. Vajaduse korral saab appi kutsuda kolleegi, aga selleks tuleks minna kõrvalmajja või helistada. Töötajad ütlesid, et neil pole seni olnud vaja teise majja appi minna, aga nad teavad, et sellise vajaduse tekkides tuleb teavitada juhatajat.

Õiguskantsler soovib hoolekodus läbi arutada võimalikud lahendused juhuks, kui telefonitsi ei ole võimalik abi kutsuda või kui teise maja elanikud jääksid abi kutsumisel järelevalveta.

Hoolekodusse sai kontrollkäigu ajal vabalt sisse ja sealt välja liikuda. Ei ilmnenud, et mõni hoolealune oleks majast töötajate teadmata lahkunud ([SHS § 102 lg 1](#)). Üldruumides ja magamistubades on sisse seatud videovalve. Hügieeniruumides valvekaameraid ei ole. Videovalve kasutamise kohta on kehtestatud kord, sellest teatab vastav silt ja olemas on eestkostja kirjalik nõusolek. Tegevusjuhendaja saab valvekaamera pilti jälgida oma puhkeala arvutist, juhataja arvutist näeb kõigi majade valvekaamerate pilti (see salvestatakse 48 tunniks). Töötajad pidasid videovalvet vajalikuks, sest see võimaldab elanikel silma peal hoida.

Tubade ukSED on lukustatavad ja avatavad nii seest- kui ka väljastpoolt. Üht tuba ei saanud seestpoolt lukustada ega avada (libliklukk oli väljaspool) ning selle põhjus jäi ebaselgeks. Kontrollkäigu ajal oli üks inimene oma tuppa lukustatud, samal ajal oli töötajatel muud tegemist ning valvekaamera pilti ei jälgitud. Töötajad selgitasid, et kui tegevusjuhendajad on parajasti hõivatud (nt elanike pesemise ajal) või vajab mõni elanikest rahunemisaega (nt kui ta ägestus), lukustatakse inimene oma tuppa. Lisaks jäi silma, et tegevusjuhendaja tiris üht hoolealust kättpidi mööda põrandat vaibale.

CPT on seisukohal², et kui töötajaid on vähe, satuvad nad liiga suure pinge alla, mis võib ohustada nende tervist ning mõjutada ka asutuses elavate inimeste heaolu. Selleks et saaks osutada inimeste eripära ja vajadusi arvestavat kvaliteetset erihooldusteenust, peab hoolekodus olema pidevalt kohal piisavalt töötajaid.

Õiguskantsler rõhutab, et hoolekodu kohustus on inimest turvaliselt abistada ja toetada ([SHS § 100 lg 2](#)). Kui inimene ohustab oma käitumisega ennast või teisi ning teda ei ole võimalik

² Nt CPT [2020. a Bulgaaria visiidi raport](#), p 31, 2004. a [Serbia ja Montenegro visiidi raport](#), p 186.

suusõnaliselt rahustada või arsti määratud meetmed pole küllaldased (st on [SHS § 107 lg 4](#) sätestatud olukord), tohib hooldekodu elaniku viia eraldusruumi [nõuetele](#) vastavasse turvalisse ruumi. Tegevusjuhendaja peab käituma hoolivalt, inimest ei tohi kahjustada. Vajadusel tuleb hooldekodul töötajaid täiendavalt juhendada või neid välja õpetada.

Inimeste heaolu ja turvalisuse huvides palub õiguskantsler hooldekodul töökorralduse üle vaadata ja tagada, et kogu aeg oleks tööl piisavalt vajaliku ettevalmistusega tegevusjuhendajaid.

Õendusabiteenus

Õendusabiteenust osutas üks õde Haraka Koduga sõlmitud töölepingu alusel. Ta töötas osajaga (0,25 koormusega), st kümme tundi nädalas ja käis hooldekodus umbes kolm korda kuus. Telefonitsi oli ta kättesaadav esmaspäevast reedeni (kl 9–17). Kontrollkäigu ajal õde kohal ei olnud ja tema tuleku aega ei teatud. Töötajate sõnul on neil õega hea koostöö, ta tunneb hoolealuseid ja nende eestkostjaid.

Haraka Kodus pakutava õendusabiteenuse maht ja teenuse korraldus ei vasta seaduse nõuetele.

Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja peab ([SHS § 102](#)) tagama iseseisva õendusabiteenuse 40 inimesele vähemalt 40 tundi nädalas, see tähendab ühe hoolealuse kohta vähemalt üks tund nädalas. Seega tuleb seaduse kohaselt 27 elanikule õendusabi pakkuda vähemalt 27 tundi nädalas. Seadus sätestab minimaalsed nõuded, kuid hoolekandeesutuse eripärast lähtudes ning nõuetekohase ja kvaliteetse teenuse osutamiseks võib olla vajalik pakkuda õendusteenust oluliselt suuremas mahus. Õendusabi peab olema piisavalt kättesaadav kõigile hooldekodu elanikele. Seda on rõhutatud ka [AS Hoolekandeteenused Rapla Alu tee üksuse](#) ja [Pariisi Erihoolduskeskuse](#) kontrollkäigu kokkuvõttes.

Juhataja sõnul ei koosta õde õendusplaani ega pea õenduspäevikut. Olemas olid raviskeemid, mille oli koostanud pere- või eriarst. Retseptiravimite karbid olid nimelised. Kontrollkäigul osalenud tervishoiuekspert leidis, et õendusteenus pole korrektselt dokumenteeritud (nt 04.01.2023 juhtumi kirjeldusest ei selgu, kes ja milliste sümptomitega haigestus ja millise ravisoovituse õde andis). Õel ei ole oma tööruumi. Ravimeid hoitakse tegevusjuhendajate toas lukustatud sahtlis/kapis. Ühes toas oli näha lahtisi ravimeid ja ravimikapi võti oli jäetud kapi peale. Hooldekodul tuleb jälgida, et hoolealused ei saaks ise ravimeid kätte. Dokumendid tuleb koostada [õigusaktides sätestatud nõuete kohaselt](#).

Inimeste tervise eest aitavad hoolitseda ka nende lähedased (eestkostjad): näiteks viivad nad inimese arsti juurde ja toovad ravimeid. Tegevusjuhendajad küsivad ravimi andmise jm kohta nõu eestkostjalt (nt kui inimene on öösel rahutu). Vajaduse korral helistatakse meditsiiniõele, erakorralise probleemi korral kutsutakse kiirabi.

Õendusabi on nõuetekohaselt tagatud siis, kui õde saab inimesi vahetult üle vaadata ja nende seisundit hinnata. Ööpäevaringset erihooldusteenust saavatele inimestele ette nähtud õendusabi ei taga see, et tegevusjuhendajal on võimalus õelt telefonitsi nõu küsida. Inimese seisundit hindab sel juhul tegevusjuhendaja, kes võib teha seda teadmiste puudumise tõttu valesti ning nõnda inimese elu ja tervise ohtu seada (nt osa elanikke ei kõnele, tegevusjuhendaja ei oska inimese tervisemuret tähele panna). Terviseseisundi hindamise ja retseptiravimi manustamise otsus peab põhinema meedikü hinnangul, mille ta kujundab pärast seda, kui on inimese läbi vaadanud. Õiguskantsler rõhutas seda ka [Uuemõisa Kodusse](#) ja [Sillamäe Kodusse](#) tehtud kontrollkäigu kokkuvõtetes.

Hooldekodu õe andmed on kantud tervishoiutöötajate registrisse. Samas ei olnud hooldekodul iseseisva õendusabi osutamiseks tegevusluba. Ööpäevaringse erihooldusteenuse osutaja võib ise ka õendusabi osutada, kuid sel juhul peab tal olema iseseisva õendusabi osutamise tegevusluba (vt tervishoiuteenuste korraldamise seaduse [§ 25 lg 1](#) ja [§ 40 lg 1 p 4](#) ning ka [Pariisi Erihoolduskeskusesse](#) tehtud kontrollkäigu kokkuvõtet).

Õiguskantsler palub Haraka Kodul tagada õendusabiteenus, mis vastab elanike eripärale ja seaduse nõuetele.

Teie vastust kirjas toodud tähelepanekute ja soovitude kohta ootan võimalusel 09. oktoobriks.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Koopia: Sotsiaalministeerium
Sotsiaalkindlustusamet
Terviseamet

Evelyn Bach 693 8436
Evelyn.Bach@oiguskantsler.ee